

CURS ACADÈMIC: 2008-2009

LLICENCIATURA: Periodisme

CURS: 3er

Codi: 20709

Assignatura: Semiòtica de la Comunicació de Masses

Tipus de assignatura Op

Nº de crèdits: 5

Professora: Charo Lacalle Zalduendo

Quadrimestre: 5è

OBJECTIUS DE LA ASSIGNATURA

- Aquest curs té un caràcter teòric i metodològic
- Es dirigeix a facilitar als alumnes la base conceptual i els instruments necessaris per a analitzar els discursos de la Comunicació de Masses i les estratègies subjacents als processos comunicatius dels mitjans audiovisuals.
- Els diferents punts del programa s'articulen en torn a algunes de les principals aportacions de la Semiòtica i del Anàlisi del discurs.
- La matèria s'exposa sempre a partir de nombrosos exemples procedents dels discursos socials més adients a les característiques de la llicenciatura. De fet, més que de Semiòtica cal parlar de Sociosemiòtica.

TEMARI

1.- FONAMENTS I APLICACIONS DEL ESTRUCTURALISME

- 1.1. Semiologia, Semiòtica, signe, significació i comunicació
- 1.2. Conceptes claus de la semiòtica estructuralista
- 1.3. Interpretació barthesiana de Saussure
- 1.4. Christian Metz i la *Gran Sintagmàtica*
- 1.5. Del signe i el codi al text, la història i el discurs

Pràctica¹:

Opció A: presentació i justificació del projecte de treball de curs

Opció B: comentari del curtmetratge *Robo en el cine capitol*

Bibliografia bàsica del primer tema:

SAUSSURE, Ferdinand de, *Curs de lingüística general* (1916). Es tracta d'un llibre només de consulta, però es recomana la lectura de la introducció crítica de qualsevol edició del mateix.

BARTHES, Roland (1967), "Elementos de semiología", en *La aventura semiótica*, Barcelona, Paidós, 1993. La interpretació barthesiana de Saussure es molt útil com a introducció al estructuralisme.

COURTÈS, Josep (1991), *Análisis semiótico del discurso*, Madrid, Gredos, 1997 (capítulo 1). El primer capítol sintetitza els fonaments de la semiòtica estructuralista.

CHATMAN, Seymour (1978), "Introducción", en *Historia y discurso*, Madrid, Taurus, 1990. Aplicació dels principis estructuralistes al anàlisi del cinema.

METZ, Christian (1963), *Ensayos sobre la significación del cine (1964-1968) I*, Barcelona, Paidós, 2002 (Segona part: "Problemas de semiología del cine"). Aplicació de la semiologia al anàlisi del cinema.

2.- L'ANALISI DEL RELAT

¹ Els alumnes que optin per l'elaboració d'un treball de curs s'acolliran a l'opció A, mentre que l'opció B es reserva als alumnes que es presentin al examen final.

- 2.1. El formalisme rus i l'estudi científic de la literatura
- 2.2. Vladimir Propp i la *Morfologia del conte*
- 2.3. Els elements constitutius del relat: Boris Tomasevskij
- 2.4. Propostes d'anàlisi estructural de Roland Barthes
- 2.5. Gerard Genette: narratologia i anàlisi del relat

Pràctica:

- Opció A: presentació i justificació de la bibliografia i la documentació del treball de curs
 Opció B: anàlisi formalista d'un text audiovisual

Bibliografia bàsica del segon tema:

BARTHES, Roland, "Introducción al análisis estructural del relato" (1966), *La aventura semiótica*, Barcelona, Paidós, 1993 (síntesi formalista de la proposta d'anàlisi estructuralista de Barthes).
 GENETTE, Gerad (1972), *Figuras III*, Barcelona, Lumen, 1989 (elements essencials de l'anàlisi narratològic)
 PROPP, Vladimir, *La morfología del cuento* (1928), Madrid, Fundamentos, 1985 (llibre de consulta; una de les obres que més han influenciat la semiòtica estructuralista).
 STAM, R.-BURGOYNE, R.-FITTERMAN-LEWIS, S. (1992) *Nuevos conceptos de la teoría del cine*, Barcelona, Paidós, 1999 (capítol 3: "La narratología fílmica").
 TOMASEVSKIJ, Boris, "La construcción de la trama" (1928), en Tzvetan Todorov, *Teoría de la literatura*, Buenos Aires, Signos, 1970 (conceptes claus d'anàlisi textual).
 WOLLEN, Peter, "North By Northwest: A Morphological Analysis", en *Readings and Writings. Semiotic Counter-Strategies*, Londres, Verso Editions, 1982, págs. 18-33 (anàlisi segons les funcions de Propp de la pel·lícula de Hitchcock *Con la muerte en los talones*).

3.- L'ANÀLISI DEL DISCURS

- 3.1. La estructura de la enunciació
- 3.2. El recorregut generatiu del sentit i la teoria de la narrativitat de A. J. Greimas
- 3.3. Exemples de semiòtica aplicada
- 3.5. *Realisme / realitat, verosimilitut / veritat, objectivització / subjectivització* de la representació televisiva
- 3.6. Narrativitat i semiòtica de les passions

Pràctica:

- Opció A: presentació i discussió del esquema d'anàlisi
 Opció B: anàlisi estructuralista d'un text audiovisual

Bibliografia bàsica del tercer tema:

CALABRESE, O. "La información y el espectador", en O. Calabrese, A. Silva y U. Volli, *Los juegos de la imagen*, Bogotá, Instituto Italiano di Cultura, 1995, págs. 129-143. Estructura de l'enunciació en el text informatiu des de la semiòtica de Greimas.
 COURTÉS, Josep, *Análisis semiótico del discurso* (1991), Madrid, Gredos, 1997 (capítols 2, 3 y 4 dedicats a la proposta de Greimas).
 FLOCH, Jean-Marie, "¿Es usted agrimensor o sonámbulo?", en *Semiótica, marketing, comunicación* (1991), Barcelona, Paidós, 1993. Aplicació pràctica (semiòtico-etnogràfica) del quadrat semiòtic greimasian.
 GREIMAS, A.J.-COURTES, J. *Semiótica. Diccionario razonado sobre la teoría del lenguaje* (1979 i 1986), Madrid, Gredos, 1983 (vol. I) y 1987 (vol. II). Consulta i repàs de les diferents veus d'aquest diccionari explicades a classe.
 LACALLE, Charo, *Terciopelo azul*, Barcelona, Paidós, 1998 (al capítol "Estudio crítico" s'analitza aquesta pel·lícula de Lynch utilitzant principalment metodologia estructuralista).
El espectador televisivo, Barcelona, Gedisa, 2001 (anàlisi de concursos, *talk shows* i *Gran hermano* als capítols 2, 3 y 4 respectivament).

4.- LA INTERPRETACIÓ DELS TEXTOS

- 4.1. Els fonaments de la semiòtica interpretativa: Charles Sanders Peirce

- 4.2. La teoria de la interpretació de Umberto Eco
- 4.3. Els límits de la interpretació: de la *guerrilla semiològica* a la *cooperació textual*
- 4.4. Stuart Hall: descodificació i ideologia
- 4.5. Lectura com a construcció o deconstrucció?

Pràctica:

Opció A: presentació de les conclusions provisionals del treball de curs

Opció B: anàlisi d'un dels següents films de David Lynch: *Terciopelo azul*, *Carretera perdida*, *Mulholland Drive* o *Inland Empire*

Bibliografia del quart tema:

ECO, (1975), *Tratado de semiótica general*, Barcelona, Lumen, 1979 (0.5.2; 2.1.4; 2.7). Els punts senyalats constitueixen un complement indispensable als apunts sobre Ch. S. Peirce.

Lector in fabula, Barcelona, Lumen, 1987 (2ª ed.) (capítol 2 dedicat al signo de Ch. S. Peirce).

Lector in fabula, Barcelona, Lumen, 1987 (2ª ed.), (capítol 3 dedicat al lector model).

Els límits de la interpretació, Barcelona, Destino, 1991 (1.4; 1.5; 3.1.3; 3.1.4; 3.1.5; 3.5). Principis i exemples de la interpretació textual.

Seis paseos por los bosques narrativos, Barcelona, Lumen, 1996 (Eco resumeix la seva teoria de la interpretació en un curs impartit a la Universitat de Harvard en 1992).

HALL, Stuart, "Encoding/Decoding", en S. Hall - D. Hobson - P. Willis (eds.), *Culture, Media, Language*, Londres, Hutchinson, 1981 (relació entre interpretació i ideologia).

LACALLE, Charo, *El espectador televisivo*, Barcelona, Gedisa, 2001 (capítol primer sobre la relació entre el espectador i la televisió).

METODOLOGIA DOCENT

- Els diferents apartats del programa s'explicaran sempre a partir d'exemples paradigmàtics audiovisuals, que serviran als alumnes per afermar els conceptes teòrics assolits.
- Es dedicarà una atenció especial a l'examen de les tendències més representatives del panorama audiovisual internacional.
- A la conclusió de cada bloc temàtic es dedicarà una sessió a debatre els diferents punts tractats, a partir de supòsits pràctics, amb la finalitat de reflexionar sobre la estructura i la pragmàtica dels nous textos audiovisuals. Els diferents grups de treball informaran a la classe dels seus progressos.
- Per tal de motivar la participació dels alumnes, aquest debat s'integrarà a l'avaluació continuada de la assignatura.

SISTEMA D'EVALUACIÓ:

- El caràcter teòric i metodològic de l'assignatura requereix l'elaboració d'un treball destinat a posar en pràctica els continguts assolits al curs.
- El tema del treball s'haurà d'acordar prèviament amb la professora, la qual lliurarà als alumnes el primer dia de classe un full amb la descripció del treball².
- Els alumnes que no ho duguin a terme hauran de fer un examen per poder superar el curs.

NECESSITATS DOCENTS

- La articulació audiovisual de l'assignatura exigeix la presentació multimèdia dels diferents punts del programa. Requereix, per tant, l'ús d'ordinador, canó de projecció, DVD multisistema i VHS.
- Es demana l'aula 120.

² Veure annex "Treball de curs".

TREBALL DE CURS: La representació del *altre* en les narratives audiovisuals

SEMIÒTICA DE LA COMUNICACIÓ DE MASSES

3er curs: Periodisme i Ciències de la Comunicació

CURS 2007/2008

Prof. Charo Lacalle Zalduendo (despatx: 021; tel. 93 581 4472 i mail rosario.lacalle@uab.es)

- Donat el caràcter teòric i metodològic de la disciplina impartida, el treball constitueix una aplicació del diferents temes tractats al llarg del curs.
- Es pot dur a terme individualment o en grups de dos alumnes (es recomana aquesta segona opció).

Camp d'aplicació i prioritats:

- La estructura dels textos audiovisuals i la relació amb l'espectador constitueixen les referències principals del curs. Es textos s'analitzaran des de les perspectives teòriques i metodològiques dels autors explicats a classe.
- A nivell temàtic, es dedicarà una atenció especial a les modalitats de construcció d'identitats socials en els formats i gèneres estudiats.

Àmbits d'anàlisi:

- *Informatius*: anàlisi de telenotícies. Estructura i continguts dels telenotícies, Telenotícies y graella televisiva. Construcció de versemblança i relació amb l'espectador.
- Anàlisi semiòtic de la construcció d'identitats socials a través de la *informació televisiva* (immigrants, marginals, etc.), a partir de una reflexió sobre els criteris de *noticiabilitat* socialment construïts.
- *Reality programs*: anàlisi semiòtic de les estructures comunicatives i narratives de programes com ara *Gran hermano* o formats semblants, a partir dels contextos televisius i socials on es produeixen i es consumeixen.
- *Crònica rosa*: anàlisi semiòtic de les estructures comunicatives i veridictives dels espais de crònica rosa. Crítica a la *trash television* i relació d'aquests programes amb la resta de la graella televisiva i amb el periodisme (incidència en altres gèneres i formats, etc.).
- *Concursos*: anàlisi semiòtic de les estructures comunicatives i narratives dels concursos *culturals* o *espectaculars*, a partir de una reflexió sobre la creixent "interactivitat" de la televisió i el futur de la televisió generalista.
- *Magazines contenedors*: anàlisi semiòtic de les estructures comunicatives i narratives de programes contenedors (de dia i de nit), en el marc de la crisi dels gèneres i la tradicionals i a la conformació de nous hipergèneres. *Magazines* i *reality programs*.
- *Ficció televisiva*: estudi dels gèneres i formats de la ficció televisiva.
- També es poden acceptar treballs de curs sobre *noves narratives cinematogràfiques*, acordats prèviament amb la professora.

Corpus de anàlisi:

- Es necessari treballar a partir de programes gravats. Cada grup o alumne acordarà amb la professora l'extensió i les característiques del corpus d'anàlisi.
- Juntament amb el treball imprès, que els alumnes lliuraran a la professora el **24 de gener de 2008**, s'adjuntarà una video-caset o un CD/DVD on s'hauran gravat els moments més significatius del anàlisi. Així mateix, els alumnes annexaran qualsevol tipus de documentació que pugui avalar el treball realitzat (dades, entrevistes, consulta de pàgines web, documents audiovisuals, etc.).

Estructura general de la investigació:

- **Contextualització**: breu història dels programes analitzats, des de la perspectiva dels gèneres i/ del formats de referència, relació amb l'entorn televisiu, impacte en l'opinió pública, relació amb l'entorn social, audiència, participació del públic, rol de les noves tecnologies, etc.
- **Desenvolupament temàtic**: resum de les aportacions més importants sobre el tema elegit.
- **Anàlisi semiòtic**: aplicació dels principis teòrics i metodològics assolits al curs. Anàlisi dels personatges (actors/actants), recorreguts narratius, construcció d'espai i temps, estratègies discursives, estructures comunicatives, construcció de versemblança, etc.). **Aquest punt constitueix l'eix central del treball i s'elaborarà a partir dels coneixements assolits durant el curs.**
- **Annexos**:
 - Fitxa tècnica dels programes.
 - Resum dels programes analitzats (i del conjunt d'emissions en el cas dels serials televisius)
 - *Scaletta* d'una mostra dels programes analitzats, acordada prèviament amb la professora.

- Documentació utilitzada (bibliografia temàtica, articles de premsa, material procedent de entrevistes, Internet, etc.).
- Corpus d'anàlisi gravat en VHS, CD o DVD e índex del seu contingut.
- Qualsevol altre document adient a l'elaboració del treball que els alumnes consideren pertinent.

Fases del treball:

- **25 d'octubre:** data màxima per a formar grups i determinar el tema (per raons pedagògiques no s'accepta la repetició de temes).
- **15 de novembre:** data màxima per a presentar la documentació del treball.
- **29 de novembre:** data màxima per a presentar la *scaletta* dels programes analitzats o de una part dels mateixos (acordada prèviament amb la professora).
- **20 de desembre:** data màxima per a presentar l'esquema del anàlisi semiòtic.
- **24 de gener:** lliurament del treball.